

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 29.

Lördagen den 4 Oktober

1845.

Cicero såsom filosofihist skriftställare.

Lägger man på Ciceros filosofi en måttstock från 19 århundradet efter Kristus, så är det gifvet, att man deröfver ej skall kunna fälla något fördelaktigare omdöme, än det Hegel i sin Gesch. der Philos. derom afgifwit, att hans förfarande är "der Weg des Raisonnemens," ett uttryck, hwars systning är lätt att fatta; och att, fastän han icke ställde sin uppgift högre, än på en populariserad uppfattning och tolkning af Grekernas filosofhemer, han icke ens deruti uppfyllt all rättfärdighet, utan emellanåt gjort sig skyldig till misstag. Men man bör besinna, att Cicero snart sagdt sjelf förste uppträdde såsom filosofihist skriftställare inför en nation, som länge hade fördom mot Grekisk bildning och som alltid bibehöll fördom mot all annan speculation, än den som lät omsätta sig i Romersk lefnadswisshet och, genom sitt inträngande i sjelfwa det Romerska lifwet, wisade sig ega en yttre betydelse så wäl för de politiska förhållandena i stort, som för werlingen af individens öden. Man bör vidare besinna, att han likaledes sjelf förste uppträdde såsom filosofihist skriftställare på ett språk, ännu jemförelsewis oböjligt och owant wid sina och skarpa begreppsbestämningar, hwaraf den naturliga följdén bles, att han måste dels sjelf skapa en mängd nya uttryck, dels ompregla de förhandenwarande och gifwa dem en filosofihist gångbarhet. Man skall då lätteligen finna, icke blott att en sådan måttstock, som den ofwan angifna, är oanvändbar, utan tillika att icke ens en måttstock, hemtad från Grekernas wid Ciceros uppträdande redan i århundraden utbildade filosofi, som i ett af naturen böjligare språk tidigt fann ett fogamt material att afforma sig på, skulle kunna utan orättwisa användas på Cicero, som måste hafwa det dubbla arbetet, med tanken och med språket och som just derfö-

re bör ursäktas, om någongång beswäret med det sednare grumlade den förras klarhet.

Med den kännedom Cicero egde af sin nations lynne och egenheter och med det sätt och de förhållanden, hwarunder han gjort sina egna filosofihist studier, föredrog han och war det naturliga att han skulle föredraga att wara — Cicero, wara filosofihist dilettant med ett populärt och angenämt föredrag och med syfte att åtminstone utbreda ett dilettant-interesse hos sina practiska landsmän, hwilket sedermera kunde, om andra togo wid, der han slutade, lätt nog förwandlas till ett grundligare studium, framför att wara en *Nabirius* eller *Amastinus*, dem ingen förstod och ingen läste, eller till och med, om lyckan wille wara god, en *Lucretius*, ett mellanting af poet och filosof, som icke heller kunde räkna på att hos sina landsmän utöfwa något större inslytande.

Det fins nämligen, såsom Hegel har anmärkt i afseende på nutidens mest practiska folk, Engelsmännen, hela nationer, hos hwilka det speculativa interessen antingen rentaf ligger under eller åtminstone genom underläggande af ett concret substrat yttar sig på ett uteslutande empiriskt sätt. Wi erinra oss härwid, huru Hegel i sin Gesch. der Philos. (II. Th. pag. 194) anför, att Engelsmännen kalla det filosofi, som Tyskarne benämna experimental-physik, kemi, kunskap om machinwäsendet o. s. w. och huru han i inledningen till sin Encyclopädie der philosophischen Wissenschaften drifwer ännu wärre gäck med hwad som inför de practiske Engelsmännen fått namn, heder och wärdighet af filosofi. Efter att i texten hafwa anmärkt, att icke blott Newton hos dem fortfarande gäller för den störste filosof, utan också att till och med i Instrumentmakarnes prisecouranter upptagas sådana werktug, som icke bringas under någon särskilt rubrik, under den allmänna benämningen af filosofihist werktug, an-

för han i noten, att han nyligen bland annåtta nya böcker i en engelsk tidning funnit: *the Art of preserving the Hair on philosophical Principles*. När detta funnat ske på det färsta träd, så äro Romarne att ursäktas, om de i en tid, då speculationen ännu war så ny, läto hela sitt lynne yttra sig såsom en stark protest på samma gång mot alla en regellös phantasie förirringar och mot tankens alltför djerfwa flygt inom områden, dit icke det sunda practiska förståndet kunde lyfta sig — och Cicero att ursäktas, både att han icke kunde och icke wille öppna andra banor, än sådana, på hwilka han kunde hoppas att få sina landsmän med sig, och att han, hellre än att försöka grundlägga en egen lärobyggnad, nöjde sig med att wisa vägen till dem, som funnos, och att, så godt han förstod, ådagalägga den enas och andras partiella företräden.

Och när widare samme store philosophi, som wi ofwan äberopat, medgifwer, att ordet philosophi har på olika tider haft olika betydelse; och att äfwen i Platos philosophi, hwilken han likwäl icke förnekar sin höga giltighet, philosophien sammanblandas med medwetandet af det öfwersinnliga, som wi kalla religiöst medwetande; att den är medwetandet af det i och för sig sanna och rätta, medwetandet och giltigheten af allmänna ändamål i staten: så wisar sig deraf ännu mer nödwändigheten att lägga en annan måttstock på den philosophiska wettenskapens första lifsrörelser hos en nation, för hwilken den allt dittills warit en erotisk wärd, än på den längre hunna wettenskapen hos andra folk och i andra tider. Och förhåller det sig slutligen så, att den ena philosophien som den andra blir på längd ingenting annat, än ett moment i philosophiens historia och framstår då icke widare såsom den enda saliggörande philosophien, såsom den allt tänkandes höjdpunkt, utom hwilken ingenting annat finnes än åter- eller nedergång, utan endast såsom en **philosophi** för sin tid, det will säga: såsom den för sin tid lämpligaste, så kan icke heller nekas, att en sådan philosophi, hos ett sådant folk, som det, bland hwilket Cicero lefde, war också hans philosophi.

Med den glänsande talarestorhet, Cicero hunnit, innan han började på allwar sysselfätta sig med philosophiskt skriftställereri, särdeles då man dertill lägger hans minneswärdaste politiska bragd, Catilinariska sammansvärjningens tillintetgörande, skulle man tycka, att han både gjort nog för sin odödlighet, och att det wore endast i dessa båda hänseenden, som han skulle kunna

räkna på sina landsmäns tacksamhet för det ena, beundran och efterölsd i det andra. Men så war det dock icke. Äfwen såsom philosophiskt skriftställare, fastän han aldrig studerat philosophien såsom en sak för sig, utan endast för den fördel, han deraf kunde hemta för sin redan tidigt, ja man kan säga redan wid 16 året walda politiska bana, gjorde han icke ett flyktigt uppsående, utan hade en waraktig inverkan så wäl på sin samtids, som på åtminstone enskilda individer, som lefde flere århundraden efter honom. Såsom en sådan inverkan kan man icke undgå att anse det factum, att efter Ciceros tid den förnämare Romerska ungdomen strömmade till Grekland, för att der taga närmare kännedom af de särskilda Grefiska systemerna. Detta skedde wäl ofta nog, såsom förhållandet warit med Ciceros egen philosophiska ungdomsbildning, icke af omedelbart interesse för philosophien, utan såsom en icke blott nyttig, utan nära nog nödwändig förberedelse för den blifwande lefnadsriktningen, på sin höjd dertill för det egna practiska behofwet, att hafwa maximer att hålla sig till, i fall man skulle råka i swårare lägen i lifwet. Anledningen må likwäl hafwa warit hwilken som helst. Nog af, det skedde. Att detta war en stor brytning i tänkesättet, inser lätteligen enhwar, som besinnar, hurudan ställningen i detta affeende tillsörne warit. Wisserligen hade 50 år före Ciceros födelse en wif iswer att lära känna Grefiska philosophien uppläsat med anledning af de 3 Atheniensiska sändebuden Carneades', Critolai och Diogenes' uppträdande i Rom; men Cato censorius war icke den ende, som hade respect för den Grefiska lärdomen och önskade den lång wäg från Rom, på det icke begreppen om sanning och rätt skulle bortblandas. Det war nästan allmänna åsigten bland alla allwarliga och med staten wälmenande män, att man borde stälsätta sig mot inslytandet af den grefiska bildningen; ja, denna war hos de äkta patrioterna i Rom nästan lika illa anskrifwen, som i nyare tider på wisfa håll de "Fransyska ideerna."

Wisserligen ändrades detta förhållande betydligt, då med de rikedomar Carthagos, Numantias och Corinth's störtande inbragt, behofwet af ständigt nya föremål för en kostsam prast hade uppwaknat, och, genom eröfringen af större delen af mindre Asien samt af sjelfwa Grekland, de förnäme Romarne både kommo i en närmare beröring med Greferna och började tycka sig icke kunna utweckla någon större lyx, än den att tillägna sig sjelfwa en Grefisk bildning och upptaga i

sin umgängeskrets Grefiska emigranter såsom lärare antingen för sig sjelfwe eller sina söner. Men dermed war saken ännu på långt när icke hwarfen nationell eller ens allmän hos de bättre classerna i samhället. Allt mest, då med denna Grefiska polityr, som ofta meddelades af å characterens wägnar twetydiga Grefiska lärare, liktidigt, om också deraf oberoende, uppstod en slapphet och lumpenhet i seder och tänkesätt, som på de förra obildade och opphilosophiska tiberna varit okänd, syntes den nya riktningen för alla sanna fosterlandswänner länge betänkelig. Men den blef, som så mycket annat, ett mode, mot hwilket så småningom allt färre röster wägade upphäwa sig. Och likwäl ansågs saken ännu alltjemt såsom ett slags contraband: de Grefiske lärarne lefde nämligen ofast undangömda i de förnämes hus; och de Romare som för sitt practiska behof och icke blott för modets skull wille staffa sig en Grefisk bildning, gjorde det icke blott i smyg, utan bemödade sig äfwen, att det så litet som möjligt skulle märkas, att de derom winnlagt sig. Så låter Cic. i II Boken de Or. 36 Cap. Catulus yttra till Antonius sin förwåning öfwer att denne befanns hafwa sysselsatt sig med Greferna flitigare, än man förmodat; och Antonii swar, som just wisar tidsställningen i detta afseende, är för märkwärdigt för att icke här förtjena en plats: *Verum, inquit, ex me audies, Catule. Semper ego existimavi jucundiorum et probabiliorem huic populo oratorem fore, qui primum quam minimam artificii alicujus, deinde nullam Græcarum rerum significationem daret. Atque ego idem existimavi pecudis esse, non hominis, quum tantas res Græci suscipere, profiterentur, agerent, seque et videndi res obscurissimas et copiose dicendi rationem hominibus daturis pollicerentur, non admovere aurem, et, si palam audire eos non auderet, ne minueres apud tuos cives auctoritatem tuam, subauscultando tamen excipere voces eorum et procul, quid narrarent, attendere.* Här af inhemtas två ting: både att det ännu i Ciceros ungdom (han war nämligen 15 år gammal, då samtalet fingeras hafwa blifwit hållet) war antinationellt att låta märka beaktenskap med Greferna; och vidare, att det, utom fruktan att förlora folkets sympathier, war något annat, som gjorde att man icke wägade *palam audire Græcos*. Detta andra war fruktan att genom ett öppet närmande till Greferna förlora i anseende bland egna medborgare. Detta syftar tydligen på något annat och mer än det förra. Wi komma härwid helt

naturligt att tänka på de icke mindre än 3 förbud för Grefiska filosofher och Rhetorer att wistas i Rom, hwilka inom mindre än 70 års tid och af dem det sista år 662 a. u. c., således just då Cicero war på 15:de året, utfärdades, och hwilka förbud, fastän de redan derigenom, att de så ofta behöfde förnyas, röjde sin kraftlöshet, en man af anseende likwäl, borde hafwa försyn för att öppet trotsa.

Sådan war ställningen wid Ciceros uppträdande. Smaken för Grefisk litteratur och Grefisk bildning war wiserligen redan gifwen och hade, kanske just genom det motstånd den rönt, bibehållit sig alltifrån de Atheniensiska sändebudens korta wistande i Rom. Det hade blifwit en förbuden frukt. Men det war ännu icke den allvarsammare och djuptänkare delen af Grefiska litteraturen, för hwilken den Romerska ungdomen fattat tycke, utan det war den lättare litteraturen och föredrädswis poesien. Wiserligen fanns också före Cicero en liten tillstymmelse till philosophiskt intresse, i det att två af de Grefiska systemerna, näml. det för kött och blod behagligaste hos ett större antal, och, såsom ett slags motwigt mot detta, det i samma och ännu flera hänseenden swåraste hos några få redan wunnit ett slags insteg. Det war med ett ord en Epicureisk lefnadsphilosophi, som, ehwad förföningar och förmindringar hedonismens princip må hafwa undergått och tillåtit, både lemnade samhället till spillo och wände upp och ned på alla rätts- och pligtbegrepp samt nu höll på, att ända till sista resterna undantränga den för de fornromerska sedernas renhet och redbarhet särdeles lämpliga, ja, man skulle kunna säga enfom skapade, men för den nya tidens weklighet och sedliga förslappning alltför sträfwä och motbjudande Stoicismen. Pythagoreiska philosophien hade, fastän den inom Italiens gränser egde sitt egentliga stamhåll, i anseende till sin mera speculativa art aldrig kunnat i Rom winna framgång. Cicero sjelf hade i sin ungdom på grund af den tillfälligheten, att hans förste lärare i philosophi war Epicureern Phædrus, någon tid tillhört den skolan. Men då han snart fann sig deraf otillfredsställd, kastade han sig in i den motsatta ytterligheten, i Stoicismen, under sin lärare och vän Diodotus, som hos honom lefde och dog. Wato war wid Ciceros antråde till philosophiens bearbetning af Romarne föga känd, Aristoteles snart sagdt allsida. Lärarne, som i Rom meddelat underwising i Grefiska litteraturen, hade mestadels varit sådana, som på grund

af oroligheter hemma, på samma gång med fäderneslandet öfvergifwit sina förra befattningar och i Rom för första gången uppträdt såsom underwisare. Att undervisningen under sådana förhållanden ej skulle blifwa särdeles grundlig, är naturligt; att lärarne ännu mindre skulle vara i stånd att wäcka ett så bestafadt interesse, som kunde leda till sjelfständigt bearbetning af Grekernas teorier, är lika naturligt, då lärarna sjelfwa woro simpla estersägare och ingenting kunde framhemta ur egen fatatur. Det hade således kommit derhän, att man i philosophien hvarken wäntade något nytt, ty sådant kunde de Grekiske lärarne ej åstadkomma och man ansåg således systemerna, sådana man erhöill dem, vara en gång för alla affluta och oföränderliga; och att man ej heller, ja, ännu mindre tänkte sig möjligheten att samma saker skulle funna på Latiniska språket behandlas, utan ansåg sjelfwa språket för ett öfverwinneligt hinder. Och i denna sin tro blott styrktes man ännu mer af de få och olyckliga försök icke att fritt bearbeta, utan att slafwiskt öfversätta Grekiska philosophers skrifter, som redan blifwit gjorda. Man finner häraf, huru med all, äfwen oloflig kärlek till Grekisk söi-disant-philosophi, både interesset för djupare och grundligare philosophiska studier war ringa och fördomen mot en Latinisk behandling af philosophiska frågor utomordentligt stor.

Utfigterna woro således i sanning ej mycket lockande. Den som skulle bryta den nya banan, hade att arbeta med ett gensträfwigt språk och ett gensträfwigt folk, begge lika owana att tränga ned till tankens botten, och det sednare dels intaget af fördom mot det fremmande, dels af en otidig förkärlek för äfwen fremmande obetydlighet, hwilken förkärlek alltid misfaktar det egna och i det längsta enwisa att öfwer detta utan föregående pröfning fälla en peremptorisk förfastelsedom. Men utöfwer allt detta hade han att medla mellan tvenne olika philosophiska åsigtter, af hwilka den ena fordrade för litet, den andra åter för mycket: och hade således all anledning att befara, det han skulle stöta sig med allas sympathier, allas fördomar.

(Fortsättes.)

Clementarlärowerks-frågan.

(Forts. fr. nr 28.)

Sålunda synes man hafwa till någon del frångått den grundsatsen, att göra eleven endast till cours-

läsare, och åt honom och hans godtfinnande öfwerlåta, huruvida lexan för dagen skulle erhålla någon annan förklaring, än den han sjelf kunde finna sig föranklåtten att äska. I enlighet med den gamla skolans lärare ser man nu den nya skolans, så mycket tiden och clasernas antal tillåta, sysselsätta med inquirerandet af skol-individernas sjelfwerksamhet. Opåfallande inställa de sig icke blott hos den ena individen efter den andra, för att controllera hans sjelfwerksamhet och underrätta sig huru han fattat sitt pensum, utan äfwen, och fast oftare, wända sig till hela clasen eller lerlaget, bestående af ett antal från 8 till och med 16 elever, för dem tyda och med dem, så mycket medhinnas kan, genomgå hwad som för lectionen är dem gemensamt. Sålunda återfinner man wid den nya Elementarskolans språk-lectioner alldeles enahanda öfningar som den gamla skolans språk-resolutioner och grammatikaliska exercitier, anställda med dem, som stå på samma kunskapslinea. Jag förmodar ock, att det är med afseende på wigten och wärdet af dessa öfningar, som läsordningen, hwad språk-lectionerna angår, blifwit så ställd, att olika språk läsas i olika classer på samma timmar; ty derigenom kunna naturligtwis lärarne bättre räcka till för de många, som behöfwa dem, och mera sysselsätta sig med hwarje särskild class. (Härifrån är likwäl ett anmärkningsvärdt undantag gjordt med de latiniska språk-lectionerna, som tvenne dagar i weckan föregå på samma timmar i alla de classer, der latin läses, det will säga de fem öfwersta, och der discernternas antal för närwarande lärar uppgå till 77). Häraf är likwäl klart, att monitörsystemet till sin egentliga kraft och werkan är brutet, ty monitörerna blifwa föga anlitate; och den som inbillar sig, att detta system i nya Elementarskolan är användt, eller i ett likartadt lärowerk någonsin kan användas såsom undervisningens egentliga drifkraft, i likhet med hwad det är i folkskolan, han bedrager sig.

En annan omständighet, som i betydlig mån inom nya Elementarskolan modificerat undervisnings-principerna, är, i förening med hemlegorna, den föreskrift, att hwarje elev owilkforligen för hwarje timma skall inom skolan vara sysselsatt med det läroämne, läsordningen föreskrifwer. Hwar och en inser, hwilket band härigenom är lagdt på den fria flyttningen. När elevens sysselsättningar äro så reglementerade, hwad tid och kraft kan blifwa honom öfrigt att drifwa ett lieblings-studium? Wisserligen kan en lättare fattnings- och större minnesförmåga, detta oaf-

tadt, hjälpa honom att i ett eller flera kunskapsämnen springa framom kamraterna. Språnget göres dock icke utan våda, ja till och med skada, ty först och främst räcker lärarens tid ej till att controllera med hvad säkerhet det utföres, och sedan stå alltid de gamla betänkligheterna qvar rörande fördelarna af det jemna framfridandet i alla kunskapsämnen och en deraf beroende harmonisk utveckling både af själskrafter och kunskaper. Det kan hvarken för individen eller läroverket vara särdeles bätande, att wisja själsförmögenheter (t. ex. minnet) inom skolan intaga en högre plats än de andra. Icke heller är det så gifwet, att naturanlagen räcka till för alla läroämnen; och det wore, i min tanka, ett ädlare täslingspris, att i trots af anlagens medelmätta öfverwinna swårigheterna, än att med deras rikedom winna ett försprång af twifwelaktig nytta.

Det torde wäl få anses otwifwelaktigt, att hwad jag nu anfört angående styrelsens åtgärder inom den nya Elementarskolan ingalunda åsyftat att nedsätta, utan fastmera att prisa dem. Jag förmodar dock, att det wäl kunde vara besinningswärdt för alla dem, som, lika med det Höglof. Utskottet, förmena, att i skolornas byggnad, yttre organisation och läromethoder en magisk kraft skall finnas för tillförlitlig kunskaps- och medborgerlighets bildning. Det är i allmänhet icke swårt att ombilda skeletter, aldraminst på papperet. Men att, med fastadt affeende på alla i det yttre samhällslifwet förefallande verkliga eller endast förmenta behof, så tillrita dem, att icke de många behöfliga fogningarne blifwa hinderliga för den fria, naturenliga och harmoniska verksamheten af undervisningens anda — derom är frågan. Jag twiflar, att Utskottets utkast, om och verkstaldt efter gängseblifna opinioners anvisning, kan anses lyckadt. Opinionerna äro och sjelfwa intet annat än utkast, ofta öwerkställbara, eller i bästa fall wid utförandet mer eller mindre lyckade. Ehuru saknande sjelfmedwetandets kraft, kunna de lyckas att inkräkta hela länder: dock händer det, att de, såsom warande till sin natur nomader, efter en kortare eller längre besittning, nödfaktas wika undan för dem de förjagat — de gamla erfarenheterna.

De ofwan anförda modificationerna af ämnesläsningen och den fria flyttningen, hwilka båda, jemte monitörsystemet, skulle vara grundkrafterna i den nya skol-organisationens mechanism, innebära påtagligen ett erkännande af nödwändigheten utaf lärarnes posi-

tiva och ledande åtgärd wid undervisningen, samt utaf ett jemnare framfridande i alla kunskapsämnen, än det individuella godtycket eller naturanlaget kunde för-anleda. Och är ej detta i sjelfwa verket ett erkännande af det slutna class-systemets principrättighet? Men man will intet eftergifwa i påståendet om sjelfverksamhetens underbara resultat. Och hwem har wäl någonsin welat påstå, att undervisning utan discentens sjelfverksamhet är möjlig? Likwäl borde det å andra sidan medgifwas, att denna verksamhet både bäst och hastigast utvecklas, när den ledes af en öfwerlägsen och säker kraft. Språkstudierna upptaga i nya Elementarskolan fullt ut hälften af weckans lectionstimmar; de utgöra der, likasom i den gamla skolan, hufwudsysselsättningen; och der behöfwes, som sagdt är, den ledande kraften mest. Med dessa studier borde all undervisning i skolan begynna. Så är wisserligen äfwen förhållandet i nya Elementarskolan. Men som elevernas antal i des tvenne lägsta classer är störst, så räcka lärarne der minst till, hwarest de dock äro aldra oundärligast. Jag wet ej, om det är i anledning deraf som språk-lectionerna i dessa classer upptaga ett mindre antal timmar, än i de öfra, och äfwen denna mindre tid till en icke ringa del upptages af dels stilöfningar, dels copieringar på schiffertafsla ur någon läro- eller läsebok, hwilken sistnämnda öfning synes vara temligen ofruktbar, och derföre stundom föranledt misnöje och klagomål, att eleverne i dessa classer föga synas framfrida. I de högre classerna minskas elevernas antal; hwarföre och språk-undervisningen der bättre kan stötas, ehuru läraren wisserligen icke, oaktadt allt bemödande, kan för hwarje elev och hwar och en af de fem classerna wara hwad han är för en enda class och för elever, som stå på samma kunskapslinea. I nya Elementarskolans tvenne öfwersta classer, der elevernas antal wanligen utgör i hwardera classen 4—6, kunna dessa i det närmaste undewisas såsom privat-disciplar, och der kunna icke heller andra undervisningsmethoder komma i fråga, än de länge och allmänneligen använda.

En annan omständighet borde wäl för det Höglof. Utskottet och alla dem, som ifra för de begge bildningslinierna inom ett gemensamt läroverk, hafwa kommit under noggrannare öfverwägande. Denna är, att ännu ingen af den nya Elementarskolans elever genomgått linien för allmän medborgerlig bildning. Alla de, som sökt en sådan bildning, hafwa utgått ur läroverket från des lägre classer. Det fram-

ställda mönstret har således blott en sida att framvisa: den andra står ännu helt ofärdig. Och ändå skall, enligt Utskottets påstående, nyttan af de twenne bildningsliniernas förening vara genom den nya Elementarsskolan till fullo ådagalagd? Jag skulle förmoda, att bewiset länge, kanske för alltid, kommer att saknas; och dertill är den nya Elementarsskolan wißt icke skulden. Om jag ej misstager mig alltför mycket, måtte felet ligga i det begrepp man gjort sig om en Elementarsskola för denna art af bildning. Den större massan af dem, som begagna en sådan läroanstalt, har ej tid, ej tillgång och tyder sig måhända icke heller med afseende på tidigt bestämde lefnadsyrken hafwa behof af en högre bildning, än den, som kan winnas i våra Apologisskolor eller den nya Elementarsskolans 4 lägre classer. Att särdeles långt derut öfwer höja denna bildning inom Elementarsskolan, torde med afseende på vårt närwarande samhällsstillstånd blifwa ett fruktlöst försök; ty den nuwarande så kallade högre medborgerliga bildningen har helt andra fordringar än Elementarsskolan någonsin kan tillfredsställa. Då sådant är förhållandet i hufvudstaden, hwilket afwen genom experimentet med Elementarsskolan är fulltygadt, skulle det wäl lika mycket, om ej mera, blifwa det i landsorterna. Jag har härigenom ingalunda welat bestrida nyttan och wigten af Altheæer, hwarmed början inom vårt land är gjord; men tror dock, att dessa egentligen derföre skola kunna uppehållas, att de i sina högre afdelningar äro applicationskolor.

Men att i alla landsorter ombygga skolhusen, förändra läromethoden och allt, för att inom samma skola kunna inrymma twenne bildningslinier, af hwilka den ena troligen till större delen icke behöfves, måste jag på anförda stäl anse för ett både öfwerflödigt och förderfligt arbete. Walfriheten af läroämnen, hwilken man welat anse för särdeles beqwämlig och gagnelig för dem, som wilja inwänta sina studier med afseende på ett tidigt bestämdt lefnadsyrke, har inom nya Elementarsskolan föga warit begagnad, och egentligen blott af dem, som i nedersta classerna lemnat lärowerket, och som således icke genom bestaffningen af sin bildning kunnat förete något tillförlitligt resultat angående nyttan eller stadligheten af denna walfrihet. De, som genomgått skolans alla classer, hafwa, så widt jag känner, alldeles icke begagnat densamma, (någon gång måhända med undantag af ett enda bland de gamla språken), och hafwa också, till

belönigt derföre, fördat ett högre antal betyg i Student-examen. Men att en fullt genomförd användning af denna walfrihet, i förening med ämnesläsning och fri flyttning, nödwändigt måste sönderbråka elementar-undervisningens mekanism, neutralisera lärarnes inslytande på undervisningens bestaffning och fortgång, samt mer och mer utbilda ett föga prisvärdt lersläsnings-system, anser jag omedelsägt. Det bästa, som den nya Elementarsskolan förete, är dock hemtadt från det gamla skolverket — det är den från läraren utgående, lifwande och ledande andan. Kommer dess inslytande på undervisningen att af en eller annan anledning inskränkas, fruktar jag, att method-mekanismen aldrig kan i discenternas isolerade sjelfwerksamhet påräkna någon garanti för sitt fortwarande bestånd.

Zifferberäkningarne af den nya Elementarsskolans prestationer från dess början till denna dag gifwa i min tanka alldeles ingen tillförlitlig ledning för omdömet, ware sig om wigten och värdet af elevernas afslagda kunskapsprof eller om detta lärowerks företräde framför andra. Student-examen, anställd, såsom hittills, i ungefärligen 10 minuter, högst en fjerdedelst timma för hwarje läroämne med hwarje examinand, torde wäl böra anses såsom en föga tillförlitlig kunskapsmätare. Den sista skol-Revisionen har ock i sin wäl friska berättelse klarligen ådagalagt obilligheten af de i detta och andra afseenden anställda jämförelser emellan det gamla och det nya lärowerket; och särdeles stor förändran borde det wäl ej wäcka, om i det sistnämnda, der elevernas antal i de högsta classerna är så ringa, der walet af läroböcker är fritt, der närbelägenheten intill Universitetet gör kännedomen af ombytta examinerers olika fordringar i wisfa kunskapsämnen lätt, om der, säger jag, abiturienterna i sista stadium skulle kunna beredas till en examen med höga betyg. Framtidens utslag angående den sålunda prästerade examen bör i allt fall afwaktas. Anmärkningsvärdt torde wäl också vara, då man så noga will beräkna allt, att bland den nya Elementarsskolans elever, som undergått Studentexamen, finnas åtskilliga, som i mer eller mindre mån före sitt inträde i skolan begagnat annan undervisning, ja, till och med saknas icke exempel, att en lärdomsskolas alla classer förut blifwit genomgångna. Hwad giltighet för beräkningen af det nya lärowerkets förmåga att producera många och skickliga studenter, denna omständighet kan förandlea, lemnas derhän. Ett annat arithmetiskt exempel

med särskild application på hufvudstaden torde det tillåtas mig att forteligen anmärka. Man har nemligen sagt, att då, enligt hwad sista skolrevisionens berättelse uppgifwer, antalet af de å hufvudstadens skolor, (Folkskolorna likväl oberäknade) intagna och wårterminen 1843 närwarande discenter utgjort omkring 1000, men den nya Elementar skolans wid samma tid endast 100, borde i följd deraf de förstnämnde skolorna producera ett tio gånger större antal studenter, än Elementar skolan, hwilket de dock ingalunda förmått. Man har härwid först och främst med stillatigande förbigått det förhållande, att den nedersta classen af Kungsholms och Adolf Fredriks skolor, enligt enskilda dispositioner, hwaraf undervisningskostnaderna bestridas, måste på båda ställena wara Folkskola. Och då i dessa två classer wid nämnde tid undervisades ungefärligen 200 barn, hade väl detta antal bordt rabatteras från de 1000 barnen. Man har icke welat besinna, att väl ingen af de 351 barn, som på samma tid undervisades i hufvudstadens Apologisk skolor, någonsin haft för affigt att undergå student-examen. Wille man rättse enligt hafwa uppgjort beräkningen, hade man deruti endast bordt intaga de inom Gymnasium och de båda Vårdnads skolorna befintlige och jemföra detta antal med deras, som befunnits på den nya Elementar skolans humanistiska bildningslinea; men man hade då till ungefärligen hälften måst nedsätta sina pretentioner af hufvudstadens skolor, och dewid hade Elementar skolan kommit till forta.

Det nya läroverket synes mig föga winna på sådana calculer. Mycket advoocerande skadar den bästa sak i werlden. Jag kan derföre icke annat än beklaga, att den allmänna undervisningens ordnande blifwit ett ämne för tidningspressens ifriga bearbetande. Mängden af läsare genomskadar måhända icke de ytliga och förwillande argumentationerna, och hänföres lätt nog af klingande fraser, som anslå wisfa sympatier, men icke saken. Så kunna i denna sak som i andra genom idkelig nötning opinioner möjligen tillwägbringas, som stå i strid med sanna förhållanden och allmänt wäl. Man bör dock förmoda, att många finnas, som önska sig tid, för att sjelfwa se, och sedan döma; andra åter, som i saken förwärfwat erfarenhet, men dock saknat tillfälle att på närmare håll taga kännedom om de nya undervisnings-anstalterna; och är det ej sannolikt att desse, åtminstone tills widare, kunde inom sig tänka ungefärligen så här: "Eger werkligen det nya Elementarläroverket alla de företräden,

man welat tillerkänna det — hwartill skall då allt detta larm tjena?

Det Högst. Utskottet föreslår en underdånig begäran om twenne bildningsliniers och ambulatorisk läseordnings införande i Elementarläroverken, äfwen utan ämnesläsning (för lärjungarna) och fri flyttning. Man hade väl haft anledning wänta, att Utskottet, för att inför Rikets Ständer fullstygga lämpligheten af sitt förslag, widfogat en läsordning i sammanhang dermed. Dock will jag ej, för denna bristande fullständighets skull, begära återremiss af betänkandet, helst jag är öfvertygad, att Utskottet icke skall komma att sakna samselsättning med andra problem, som sannolikt med mindre swårighet för Utskottet och till större bättnad för det allmänna kunna lösas.

Jag yrkar afslag å Betänkandet.

(Fortsättes.)

Akademiska Underrättelser:

Den utkomna *Conspectus Prælectionum* angifwer följande föreläsningar wid Carolinska Universitetet under nu ingångna läsår:

Inom teologiska fakulteten: Prof. Dr. Neuterbahl framställer publice Christina Kyrkans närwarande tillstånd. — Prof. Dr. Bergqvist fortsätter publice förklaringen af Pauli pastoralfref; sedan den afflutats tolkar han först Brefwen till Philemon och till Hebreerna, derefter Jacobi, Petri och Johannis Bref. Derjemte undervisar han i Catechetik och Casuistik. — Prof. Dr. Thomander, Fakultetens n. w. Dekanus, läser publice Dogmatik. — Adjunkten Dr. Melin tolkar publice Esaias. — Adjunkten Prosten Bring läser publice Liturgik; leder derjemte homiletiska och liturgiska öfningar.

Inom juridiska fakulteten: Professor Schrewelius, Fakultetens n. w. Dekanus, fortsätter, sedan han utvecklat de sednaste förändringarne i fäderneslandets Civil-rätt, denna Rätts systematiska framställning. — Professor Lundell föreläser publice Swenska Politie-rätten. — Docenten Humbla föredrager publice fäderneslandets Kriminal-rätt.

Inom medicinska fakulteten: Prof. Dr. Sönerberg läser publice Pathologi och Speciell Therapi. — Prof. Dr. Bramberg läser publice, sedan den osteologiska kursen blifwit slutad, öfwer människokroppens Myologi; erbjuder derjemte sin privata handledning i Kirurgiens särskilda delar. — E. D. Professorn Dr. Loven, Fakultetens n. w. Dekanus, läser

publice Pathologi; erbjuder tillika sitt enskilda biträde. — **E. D. Professore Dr. Berlin** läser publice 2 gånger i veckan öfver svenska farmakopéen och 2 gånger öfver de kemiska grundämnen. — **Adjunkten Dr. Bruzelius** håller kliniska föredrag på lazarettet och, såsom förestående professionen i ars obstetricia, framställer först orsakerna till femte födselsta-diets fördröjande och desamma häfwande, derefter uterin-sjukdomarnes diagnos och behandling. — **Docenten och t. f. Profektorn Hartelius** erbjuder sin enskilda handledning.

Inom filosofiska fakulteten: **Prof. Dr. Engeström** föredrager publice läran om salterna och privatim Dryktagnosiens propädeutik. — **Prof. Brag** publice teoriskt Astronomi, privatim sferiskt. — **Prof. Bring** publice nyare historien filosofiskt, privatim statsläran historiskt och filosofiskt, med fästadt afseende på de talrika villfarelserna i synnerhet i vår tid. — **Prof. Brunius** tolkar publice Thucydides. — **Prof. Bolmeer** föreläser publice Hebreiska, erbjudande der-jemte privat handledning i sin vetenskap. — **Prof. Westman** läser publice Logik. — **Prof. Hill** framställer nya grunder för sin vetenskap. — **Prof. Nilsson**, Akademiens n. w. Rektor, läser öfver Scandinaviska Faunan. — **Profesor Zetterstedt**, Fakultetens n. w. Dekanus, fortsätter publice föreläsningarna öfver sin vetenskaps litteratur och förewisar, när årstiden så medgifwer, lefwande wexter i botaniska trädgården; afhandlar privatim Svenska Floran. — **Prof. Ekelund** framställer publice teorien för värmets och elektricitetens, erbjuder desutom sin enskilda handledning efter åhörarnes eget wal. — **Prof. Hagberg** läser publice 2 gånger i veckan Estetik, fortsätter 4 gånger i veckan tolkningen af Shakespeares skådespel. — **Prof. Et** fortsfar publice att förklara Ciceros böcker de finibus, läser privatim öfver Horatii Sermoner. — **Re-mie-Adjunkten och Laboratorn Jagerström** förtydligar genom experimenter de delar af vetenskapen han kommer att afhandla. — **Adjunkten i Fysiken Muncé af Rosenschöld** läser experimental-fysik. — **Botan. Demonstratorn Agardh** framställer publice wexterernas naturliga ordningar med företrädeswis fästadt afseende på de medicinskt nyttiga örterna och anställer, när årstiden tillåter, öfningar i wexters examinerande. — **Adjunkten i Romerska Litter. Genberg** tolkar Ciceros böcker de legibus. — **Entomologie Adjunkten Dahlbom** föredrager publice inledning till Entomologiens studium; lemnar äfwen privata lektioner och inbjuder till entomologiska excursioner under den mildare årstiden. — **Docenten i teoretiska filosofien Niez** förestår den lediga professionen i praktisk filosofi och läser publice först Ethik sedermera praktiska filosofiens historia. — **Adjunkten i Historien Cronholm**, **Astron. Obser-vatorn Agardh**, **Adjunkten i Orientalispråken Krook**, i **Grekiskan Seberschiöld**, **E. D. Adjunkten i theor. filos. Nydberg**, i **Zoologien Niljeberg**, äfvensom **Docenten i Ekonomien Stenkula**, i **Rom. Litter. och Ar-**

teologien Lindfors, i **Remien Cronholm**, i **Arabiskan Brag** och i **Grekiskan Sawallin** erbjuda de Studerande sin tjenst, hwardera i sin vetenskap; utan att hafwa bestämt något wist ämne, hvars wal de öfwerlemlinna åt blifwande kolleganter.

Professore i Lag-Historien Dr. Schlyter, **Adjunkten i theor. och pract. Medicinen Prof. Dr. Rabben**, **Adjunkten i Filosofien Lindblom** och **Docenten i Estetiken Tollin** åtnjuta tjenstledighet under hela detta akademiska år.

Friedrich Hurter, den berömda författaren till Påfwe Innocenz III:s historia, hwaraf andra upplagan nys utkommit, flyttar nu från Schweiz och ämnar tillbringa wintern i Rom. Han har af **Jurist Metternich** fått tillbud att träda i keiserlig öfverkritisk tjenst och blifwit utnämnd till keiserligt hofråd och historiograf. I denna egenkap har han fått till uppgift företrädeswis lefva Ferdinand 2:s, dennes samtida **Gustaf Adolfs**, **Maximilians af Bayern** och **Wallensteins** historia och ämnar att i **Vatikanen** och **Roms** öfriga biblioteker anställa efterforskningar öfver trettioåriga krigets historia. Af **Hurters** erkända talang och wid den rikdom på handskrifna källor hwilka Rom förwarar hittills obegagnade för denna wigtiga period, har man skäl att wänta ett utmärkt handtag till fyllande af en af de betydligaste luckorna i tyska och allmänna historien.

Ett arbete som utan twifwel kommer att göra uppteende har helt nyligen blifwit tillgängligt i bokhandeln: "Geschichte der französl. Revolution bis auf die Stiftung der Republik. Von **F. C. Dahlmann**." (Leipz., Weidmannsche Buchh. 2 1/4 Thlr.)

6:te Binds 1 Hefte af "Historisk Tidskrift udg. af den danske historiske Forening" har i dessa dagar hitkommit och innehåller: I. Danmarks Historie under de Oldenborgske Unionskonger, af **C. Molbech**. Förste Afdeling. II. Den historiske Udvikling af Livsloften i Danmark, af **Statsraad S. F. J. Estrup**. III. Den ældste Plan til Sorøe Academies Indretning under Kong Christian IV. (1620). Meddeelt efter Originalen. IV. Et par smaa Berigtigelser til den danske Historie, ved **Statsraad, Professor J. L. A. Kolderup-Rosenvinge**. V. Om **Nichael Beheim** og hans Reise til Danmark og Norge Aar 1450. (Meddeelt af **C. Molbech**.)

Nr. 30 af denna Tidning, utgiswes Lördagen d. 11 Oktober.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1845.

